
MuktikA Upanishad

ముక్తికోపనిషత్

Document Information

Text title : Muktika Upanishad

File name : muktika.itx

Category : upanishhat

Location : doc_upanishhat

Author : Vedic tradition

Transliterated by : Sunder Hattangadi

Proofread by : Sunder Hattangadi

Description-comments : 108 / 108; Shukla Yajurveda - Samanya upanishad

Latest update : May 1, 2000

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

December 22, 2023

sanskritdocuments.org

ముక్తికోపనిషత్

ఈశాద్యష్టోత్తరశతవేదాస్తపటలాశయమ్ ।
ముక్తికోపనిషద్వేద్యం రామచంద్రపదం భజే ॥
హరిః ఓం పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యతే ।
పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే ॥
ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః ॥
ఓం ఆయోధ్యానగరే రమ్యే రత్నమణ్ణపమధ్యమే ।
సీతాభరతసౌమిత్రిశత్రుఘ్నాద్వైః సమన్వితమ్ ॥ ౧ ॥
సనకాద్వైర్మునిగణైర్వసిష్ఠాద్వైః శుకాదిభిః ।
అన్వైర్భగవతైశ్చాపి స్తూయమానమహర్నిశమ్ ॥ ౨ ॥
ధీవిక్రియాసహస్రాణాం సాక్షిణం నిర్వికారిణమ్ ।
స్వరూపధ్యాననిరతం సమాధివిరమే హరిమ్ ॥ ౩ ॥
భక్త్యా శుశ్రూషయా రామం స్తువన్నప్రచ్ఛ మారుతిః ।
రామ త్వం పరమాత్మసి నచ్చిదానన్దవిగ్రహః ॥ ౪ ॥
ఇదాసీం త్వాం రఘుశ్రేష్ఠ ప్రణమామి ముహుర్ముహుః ।
త్వద్ద్రూపం జ్ఞాతుమిచ్ఛామి తత్త్వతో రామ ముక్తయే ॥ ౫ ॥
అనాయాసేన యేనాహం ముచ్యేయం భవబన్ధనాత్ ।
కృపయా వద మే రామ యేన ముక్తో భవామ్యహమ్ ॥ ౬ ॥
సాధు పృష్టం మహాబాహో వదామి శ్చృణు తత్త్వతః ।
వేదాన్తే సుప్రతిష్ఠోఽహం వేదాన్తం సముపాశ్రయ ॥ ౭ ॥
వేదాన్తాః కే రఘుశ్రేష్ఠ వర్తన్తే కుత్ర తే వద ।
హనూమచ్ఛృణు వక్ష్యామి వేదాన్తస్థితిమజ్ఞానా ॥ ౮ ॥
నిశ్వాసభూతా మే విష్టోర్వేదా జాతాః సువిస్తరాః ।
తిలేషు తైలవద్వేదే వేదాన్తః సుప్రతిష్ఠితః ॥ ౯ ॥

రామ వేదాః కతివిధాస్తేషాం శాఖాశ్చ రాఘవ ।
తాసూపనిషదాః కాః స్యుః కృపయా వద తత్త్వతః ॥ ౧౦॥

శ్రీరామ ఉవాచ ।
ఋగ్వేదాదివిభాగేన వేదాశ్చత్వార ఈరితాః ।
తేషాం శాఖా హ్యనేకాః స్యుస్తాసూపనిషదస్తథా ॥ ౧౧॥

ఋగ్వేదస్య తు శాఖాః స్యురేకవింశతినఙ్ఘికాః ।
నవాధికశతం శాఖా యజుషో మారుతాత్పజ ॥ ౧౨॥

సహస్రనఙ్ఘియా జాతాః శాఖాః సామ్నః పరస్తప ।
అధర్వణస్య శాఖాః స్యుః పఞ్చాశద్భేదతో హరే ॥ ౧౩॥

ఏకైకస్యాస్తు శాఖాయా ఏకైకోపనిషన్మతా ।
తాసామేకామృచం యశ్చ పఠతే భక్తితో మయి ॥ ౧౪॥

స మత్సాయుజ్యపదవీం ప్రాప్నోతి మునిదుర్లభామ్ ।
రామ కేచిన్మునిశ్రేష్ఠా ముక్తిరేకేతి చక్షిరే ॥ ౧౫॥

కేచిత్త్వన్నామభజనాత్కాశ్యాం తారోపదేశతః ।
అన్యేతు సాఙ్ఘ్యయోగేన భక్తియోగేన చాపరే ॥ ౧౬॥

అన్యే వేదాన్తవాక్యార్థవిచారాత్పరమర్షయః ।
సాలోక్యదివిభాగేన చతుర్థా ముక్తిరీరితా ॥ ౧౭॥

సహోవాచ శ్రీరామః ।
కైవల్యముక్తిరేకైవ పరమార్థికరూపిణీ ।
దురాచారరతో వాపి మన్నామభజనాత్కమే ॥ ౧౮॥

సాలోక్యముక్తిమాప్నోతి న తు లోకాన్తరాదికమ్ ।
కాశ్యాం తు బ్రహ్మనాలేఽస్మిన్మృతో మత్తారమాప్నుయాత్ ॥ ౧౯॥

పునరావృత్తిరహితాం ముక్తిం ప్రాప్నోతి మానవః ।
యత్ర కుత్రాపి వా కాశ్యాం మరణే స మహేశ్వరః ॥ ౨౦॥

జన్తోర్దక్షిణకరే తు మత్తారం సముపాదిశేత్ ।
నిర్ధూతాశేషపాపౌఘా మత్సారూప్యం భజత్యయమ్ ॥ ౨౧॥

సైవ సాలోక్యసారూప్యముక్తిరత్యభిధీయతే ।

సదాచారరతో భూత్వా ద్విజో నిత్యమనన్యధీః ॥ ౨౨॥

మయి సర్వాత్మకో భావో మత్సామీప్యం భజత్యయమ్ ।

సైవ సాలోక్యసారూప్యసామీప్యా ముక్తిరీష్యతే ॥ ౨౩॥

గురూపదిష్టమార్గేణ ధ్యాయన్మద్గుణమవ్యయమ్ ।

మత్సాయుజ్యం ద్విజః సమ్యగ్భజేద్భ్రమరకీటవత్ ॥ ౨౪॥

సైవ సాయుజ్యముక్తిః స్యాద్భ్రహ్మానన్దకరీ శివా ।

చతుర్విధా తు యా ముక్తిర్మదుపాసనయా భవేత్ ॥ ౨౫॥

ఇయం కైవల్యముక్తిస్తు కేనోపాయేన సిద్ధ్యతి ।

మాణ్డూక్యమేకమేవాలం ముముక్షూణాం విముక్తయే ॥ ౨౬॥

తథాప్యసిద్ధం చేజ్ఞానం దశోపనిషదం పఠ ।

జ్ఞానం లబ్ధ్వా చిరాదేవ మామకం ధామ యాస్యసి ॥ ౨౭॥

తథాపి దృఢతా న చేద్విద్వానస్యాజ్ఞానాసుత ।

ద్వాత్రింశాశ్శోపనిషదం సమభ్యస్య నివర్తయ ॥ ౨౮॥

విదేహముక్తావిచ్ఛా చేదష్టోత్తరశతం పఠ ।

తాసాం క్రమ సశాన్తిం చ శ్రుణు వక్ష్యామి తత్త్వతః ॥ ౨౯॥

ఈశకేనకఠప్రశ్నముణ్డూకాణ్డూక్యతిత్తిరిః ।

ఐతరేయం చ ఛాన్దోగ్యం బృహదారణ్యకం తథా ॥ ౩౦॥

బ్రహ్మకైవల్యజాబాలశ్వేతాశ్వు హంస ఆరుణిః ।

గర్భో నారాయణో హంసో బిన్దుర్నాదశిరః శిఖా ॥ ౩౧॥

మైత్రాయణీ కౌషీతకీ బృహజ్ఞాబాలతాపనీ ।

కాలాగ్నిరుద్రమైత్రేయీ సుబాలక్షురీమన్త్రికా ॥ ౩౨॥

సర్వసారం నిరాలమ్బం రహస్యం వజ్రసూచికమ్ ।

తేజోనాదధ్యానవిద్యాయోగతత్త్వాత్మబోధకమ్ ॥ ౩౩॥

పరివ్రాట్ త్రిశిఖీ సీతా చూడా నిర్వాణమణ్డలమ్ ।

దక్షిణా శరభం స్కన్ధం మహానారాయణాహ్వాయమ్ ॥ ౩౪॥

రహస్యం రామతపనం వాసుదేవం చ ముద్గలమ్ ।

శాణ్డీల్యం పైఙ్గిలం భిక్షుమహచ్ఛారీరకం శిఖా ॥ ౩౫॥

తురీయాతీతసంన్యాసపరివ్రాజాక్షమాలికా ।
 అవ్యక్తైకాక్షరం పూర్ణా సూర్యాక్ష్యధ్యాత్మకుణ్డికా ॥ 3౬ ॥
 సావిత్రిత్యాత్మా పాశుపతం పరం బ్రహ్మోవధూతకమ్ ।
 త్రిపురాతపనం దేవీత్రిపురా కఠభావనా ।
 హృదయం కుణ్డలీ భస్మ రుద్రాక్షగణదర్శనమ్ ॥ 3౭ ॥
 తారసారమహావాక్య పంచబ్రహ్మగ్నిహోత్రకమ్ ।
 గోపాలతపనం కృష్ణం యాజ్ఞవల్క్యం వరాహకమ్ ॥ 3౮ ॥
 శాట్యాయనీ హయగ్రీవం దత్తాత్రేయం చ గారుడమ్ ।
 కలిజాబాలిసౌభాగ్యరహస్యఋచముక్తికా ॥ ౩౯ ॥
 ఏవమష్టోత్తరశతం భావనాత్రయనాశనమ్ ।
 జ్ఞానవైరాగ్యదం పుంసాం వాసనాత్రయనాశనమ్ ॥ ౪౦ ॥
 పూర్వోత్తరేషు విహితతత్తచ్ఛాన్తిపురఃసరమ్ ।
 వేదవిద్యావ్రతస్నాతదేశికస్య ముఖాత్స్వయమ్ ॥ ౪౧ ॥
 గృహీత్వాష్టోత్తరశతం యే పఠన్తి ద్విజోత్తమాః ।
 ప్రారబ్ధక్షయపర్యంతం జీవన్ముక్తా భవన్తి తే ॥ ౪౨ ॥
 తతః కాలవశాదేవ ప్రారబ్ధే తు క్షయం గతే ।
 వైదేహీం మామకీం ముక్తిం యాన్తి నాస్త్వత్సంశయః ॥ ౪౩ ॥
 సర్వోపనిషదాం మధ్యే సారమష్టోత్తరశతమ్ ।
 సకృచ్ఛృవణమాత్రేణ సర్వాఘోషునికృన్తనమ్ ॥ ౪౪ ॥
 మయోపదిష్టం శిష్యాయ తుభ్యం పవననన్దన ।
 ఇదం శాస్త్రం మయాదిష్టం గుహ్యమష్టోత్తరం శతమ్ ॥ ౪౫ ॥
 జ్ఞానతోఽజ్ఞానతో వాపి పఠతాం బన్ధమోచకమ్ ।
 రాజ్యం దేయం ధనం దేయం యాచతః కామపూరణమ్ ॥ ౪౬ ॥
 ఇదమష్టోత్తరశతం న దేయం యస్య కస్యచిత్ ।
 నాస్తికాయ కృతఘ్నాయ దురాచారరతాయ వై ॥ ౪౭ ॥
 మద్భక్తివిముఖాయాపి శాస్త్రగర్తేషు ముహ్యతే ।
 గురుభక్తివిహీనాయ దాతవ్యం న కదాచన ॥ ౪౮ ॥
 సేవాపరాయ శిష్యాయ హితపుత్రాయ మారుతే ।

మద్భక్తాయ సుశీలాయ కులీనాయ సుమేధసే ॥ ౪౯ ॥

సమ్యక్ పరీక్ష్య దాతవ్యమేవమష్టోత్తరం శతమ్ ।
యః పఠేచ్ఛుణుయాద్వాపి స మామేతి న సంశయః ।

తదేతద్భవాభ్యుక్తమ్ ।

విద్యా హ వై బ్రాహ్మణమాజగామ

గోపాయ మా శేవధిష్ఠీఽహమస్మి ।

అసూయకాయాన్యజవే శలాయ

మా మా బ్రూయా వీర్యవతీ తథా స్యామ్ ।

యమేవ విద్యాశ్రుతమప్రమత్తం

మేధావినం బ్రహ్మచర్యోపపన్నమ్ ।

తస్మా ఇమాముపసన్నాయ సమ్యక్

పరీక్ష్య దద్యాద్వైష్ణవీమాతృనిష్ఠామ్ ॥ ౧॥ ఇతి ॥

అథ హైనం శ్రీరామచంద్రం మారుతిః పప్రచ్ఛ

ఋగ్వేదాదివిభాగేన పృథక్ శాన్తిమనుబ్రూహీతి ।

స హోవాచ శ్రీరామః ।

ఐతరేయకౌషీతకీనాదబిన్ద్వాత్మప్రబోధనిర్వాణ-

ముద్గలాక్షమాలికాత్రిపురాసౌభాగ్యబహుచ్ఛా

నామృగ్వేదగతానాం దశసంఖ్యాకానాముపనిషదాం

వాజ్మే మనసీతి శాన్తిః ॥ ౧॥

ఈశావాస్యబృహదారణ్యజాబాలహంసపరమహంససుబాల-

మన్త్రికానిరాలమ్బత్రిశిఖీబ్రాహ్మణమణ్డలబ్రాహ్మణాద్వయతారక-

పైజ్జలభిక్షుతురీయాతీతాధ్యాత్మతారసారయాజ్ఞవల్క్య-

శాట్యాయనీముక్తికానాం శుక్లయజుర్వేదగతానామేకోనవింశతి-

సంఖ్యాకానాముపనిషదాం పూర్ణమద ఇతి శాన్తిః ॥ ౨॥

కఠవల్గితైత్తిరీయకబ్రహ్మకైవల్యశ్వేతాశ్వతరగర్భ-

నారాయణామృతబిన్ద్వమృతనాదకాలాగ్నిరుద్రక్షురికా-

సర్వసారశుకరహస్యతేజోబిన్ద్వధ్యానబిన్ద్వబ్రహ్మవిద్యా-

యోగతత్త్వదక్షిణామూర్తిస్కన్దశారీరకయోగశిఖైకాక్షర-

అక్ష్యవధూతకఠరుద్రహృదయయోగకుణ్డలినిపఞ్చబ్రహ్మ-

ప్రాణాగ్నిహోత్రవరాహకలిసన్తరణసరస్వతీరహస్యానాం

కృష్ణయజుర్వేదగతానాం ద్వాత్రింశత్సంఖ్యాకానముపనిషదాం

సహ నావవత్స్వతి శాన్తిః ॥ 3 ॥

కేనఛాన్తోగ్యారుణీమైత్రాయణీమైత్రేయీవజ్రసూచికాయోగమాడామణీ-
వాసుదేవమహత్సంన్యాసావ్యక్తకుణ్డికాసావిత్తీరుద్రాక్షజాబాలదర్శన-
జాబాలీనాం సామవేదగతానాం షోడశసంఖ్యాకానా-
ముపనిషదానామాప్యాయన్త్వతి శాన్తిః ॥ ౪ ॥

ప్రశ్నముణ్డకమాణ్డక్యాథర్వశిరోఽథర్వశిఖాబృహజ్ఞాబాల-
న్యసింహతాపసీనారదపరివ్రాజకసీతాశరభమహానారాయణ-
రామరహస్యరామతాపసీశాణ్డిల్యపరమహంసపరివ్రాజక-
అన్నపూర్ణాసూర్యాత్మపాశుపతపరబ్రహ్మత్తిపురాతపనదేవీభావనా-
బ్రహ్మజాబాలగణపతిమహావాక్యగోపాలతపసకృష్ణహయగ్రీవ-
దత్తాత్రేయగారుడానామథర్వవేదగతానామేకత్రింశత్సంఖ్యాకానా-
ముపనిషదాం భద్రం కర్ణేభిరితి శాన్తిః ॥ ౫ ॥

ముముక్షవః పురుషాః సాధనచతుష్టయసమ్పన్నాః
శ్రద్ధావన్తః సుకులభవం శ్రోత్రియం శాస్త్రవాత్సల్య-
గుణవన్తమకుటిలం సర్వభూతహితేరతం దయాసముద్రం సద్గురుం
విధివదుపసంగమ్యోపహారపాణయోఽష్టోత్తరశతోపనిషదం
విధివదధీత్య శ్రవణమనననిదిధ్యాసనాని నైరన్తర్యేణ కృత్వా
ప్రారబ్ధక్షయాద్దేహత్రయభంగం ప్రాప్యోపాధివినిర్ముక్త-
ఘటాకాశవత్పరిపూర్ణతా విదేహముక్తిః । సైవ కైవల్యముక్తిరితి ।
అత ఏవ బ్రహ్మలోకస్థా అపి బ్రహ్మముఖాద్వేదాన్తశ్రవణాది కృత్వా
తేన సహ కైవల్యం లభన్తే । అతః సర్వేషాం కైవల్యముక్తిర్జానమాత్రేణోక్తా ।
న కర్మసాంఖ్యయోగోపాసనాదిభిరిత్యుపనిషత్ ॥

ఇతి ప్రథమోఽధ్యాయః ॥ ౧ ॥

తథా హైనం శ్రీరామచన్ద్రం మారుతిః పప్రచ్ఛ ।
కేయం వా తత్స్పిద్ధిః సిద్ధ్యా వా కిం ప్రయోజనమితి ।
సహోవాచ శ్రీరామః । పురుషస్య కర్తృత్వభోక్తృత్వ-
సుఖదుఃఖాదిలక్షణశ్చిత్తధర్మః క్లేశరూపత్వాద్భన్దో
భవతి । తన్నిరోధనం జీవన్ముక్తిః । ఉపాధివినిర్ముక్త-
ఘటాకాశవత్ప్రారబ్ధక్షయాద్విదేహముక్తిః ।
జీవన్ముక్తివిదేహముక్త్యోరష్టోత్తరశతోపనిషదః ప్రమాణమ్ ।

కర్పత్వాదిదుఃఖనివృత్తిద్వారా నిత్యానన్దావాప్తిః ప్రయోజనం
 భవతి | తత్పురుషప్రయత్నసాధ్యం భవతి | యథా పుత్రకామేష్టినా
 పుత్రం వాణిజ్యాదినా విత్తం జ్యోతిష్టోమేన స్వర్గం తథా
 పురుషప్రయత్నసాధ్యవేదాన్తశ్రవణాదిజనితసమాధినా
 జీవన్ముక్త్యాదిలాభో భవతి | సర్వవాసనాక్షయాత్తల్లాభః |
 అత్ర శ్లోకా భవన్తి ||

ఉచ్ఛాస్త్రం శాస్త్రితం చేతి పౌరుషం ద్వివిధం మతమ్ |
 ఆత్మోచ్ఛాస్త్రమనర్థాయ పరమార్థాయ శాస్త్రితమ్ || ౧||

లోకవాసనయా జన్తోః శాస్త్రవాసనయాపి చ |
 దేహవాసనయా జ్ఞానం యథావన్నైవ జాయతే || ౨||

ద్వివిధా వాసనావ్యూహాః శుభశ్చైవశుభశ్చ తౌ |
 వాసనౌఘేన శుద్ధేన తత్ర చేదనునీయసే || ౩||

తత్కృమేణాశు తేనైవ మామకం పదమాపుహి |
 అథ చేదశుభో భావస్త్యాం యోజయతి సంకటే || ౪||

ప్రాక్తనస్తదసౌ యత్నాజ్ఞేతవ్యో భవతా కపే |
 శుభాశుభాభ్యాం మార్గాభ్యాం వహన్తీ వాసనాసరిత్ || ౫||

పౌరుషేణ ప్రయత్నేన యోజనీయా శుభే పథి |
 ఆశుభేషు సమావిష్టం శుభేష్వేవావతారయేత్ || ౬||

అశుభాచ్ఛాలితం యాతి శుభం తస్మాదపీతరత్ |
 పౌరుషేణ ప్రయత్నేన లాలయేచ్ఛిత్తబాలకమ్ || ౭||

ద్రాగభ్యాసవశాద్యాతి యదా తే వాసనోదయమ్ |
 తదాభ్యాసస్య సాఫల్యం విధి త్వమమరిమర్దన || ౮||

సన్దిగ్ధాయామపి భృశం శుభామేవ సమాచర |
 శుభాయాం వాసనావృద్ధౌ న దోషాయ మరుత్సుత || ౯||

వాసనాక్షయవిజ్ఞానమనోనాశా మహామతే |
 సమకాలం చిరాభ్యస్తా భవన్తి ఫలదా మతాః || ౧౦||

త్రయ ఏవం సమం యావన్నాభ్యస్తాశ్చ పునః పునః |
 తావన్న పదసమ్ప్రప్తిర్భవత్యపి సమాశతైః || ౧౧||

ఏకైకశో నిషేవ్యస్తే యద్యేతే చిరమప్యలమ్ ।
 తన్న సిద్ధిం ప్రయచ్ఛన్తి మన్త్రాః సంకీర్తితా ఇవ ॥ ౧౨॥
 త్రిభిరేతైశ్చిరాభ్యస్తైర్బ్రహ్మదయగ్రస్థయో దృఢాః ।
 నిఃశక్యమేవ త్రుర్వన్తి బినచ్చేదాద్గుణా ఇవ ॥ ౧౩॥
 జన్మాన్తశతాభ్యస్తా మిథ్యా సంసారవాసనా ।
 సా చిరాభ్యాసయోగేన వినా న క్షీయతే క్వచిత్ ॥ ౧౪॥
 తస్మాత్సామ్య ప్రయత్నేన పౌరుషేణ వివేకినా ।
 భోగేచ్ఛాం దూరతస్త్వక్త్వా త్రయమేవ సమాశ్రయ ॥ ౧౫॥
 తస్మాద్వాసనయా యుక్తం మనో బద్ధం విదుర్బుధాః ।
 సమ్యగ్వాసనయా త్యక్తం ముక్తమిత్యభిధీయతే ।
 మనోనిర్వాసనీభావమాచరాశు మహాకపే ॥ ౧౬॥
 సమ్యగారోచనాత్సత్యాద్వాసనా ప్రవిలీయతే ।
 వాసనావిలయే చేతః శమమాయాతి దీపవత్ ॥ ౧౭॥
 వాసనాం సమ్పరిత్యజ్య మయి చిన్మాత్ర విగ్రహే ।
 యస్తిష్ఠతి గతో వ్యగ్రః సోఽహం సచ్ఛిత్సుఖాత్మకః ॥ ౧౮॥
 సమాధిమథ కార్యాణి మా కరోతు కరోతు వా ।
 హృదయేనాత్తసర్వేహో ముక్త ఏవోత్తమాశయః ॥ ౧౯॥
 నైష్కర్మ్యేణ న తస్యార్థస్తస్యార్థోఽస్తి న కర్మభిః ।
 న ససాధనజాప్యాభ్యాం యస్య నిర్వాసనం మనః ॥ ౨౦॥
 సంత్యక్తవాసనాన్మోనాదృతే నాస్త్వత్తమం పదమ్ ॥ ౨౧॥
 వాసనాహినమప్యేతచ్ఛక్తురాదీన్ద్రియం స్వతః ।
 ప్రపర్తతే బహిః స్వాఽర్థే వాసనామాత్రకారణమ్ ॥ ౨౨॥
 ఆయతోపనతేష్యక్షి దృగ్గ్రవ్యేషు యథా పునః ।
 సీరాగమేవ పతతి తద్వత్కార్యేషు ధీరధీః ॥ ౨౩॥
 భావసంవిత్ప్రకటితామనురూపా చ మారుతే ।
 చిత్తస్యోత్పత్సుపరమా వాసనాం మునయో విదుః ॥ ౨౪॥
 దృఢాభ్యస్తపదార్థైకభావనాదతిచఞ్చలమ్ ।

చిత్తం సంజాయతే జన్మజరామరణకారణమ్ || ౨౫||
 వాసనావశతః ప్రాణస్పన్దస్తేన చ వాసనా |
 క్రియతే చిత్తబీజస్య తేన బీజాఙ్కరక్రమః || ౨౬ ||
 ద్వే బీజే చిత్తవృక్షస్య ప్రాణస్పన్దనవాసనే |
 ఏకస్మింశ్చ తయోః క్షీణే క్షిప్రం ద్వే అపి నశ్యతః || ౨౭||
 అసంక్లవ్యవహారత్వాద్భవభావనవర్జనాత్ |
 శరీరనాశదర్శిత్యాద్వాసనా న ప్రవర్తతే |
 వాసనాసంస్పృతిత్యాగ్యాచిత్తం గచ్ఛత్యచిత్తతామ్ || ౨౮||
 అవాసనత్వాత్సతతం యదా న మనుతే మనః |
 అమనస్తా తదోదేతి పరమోపశమప్రదా || ౨౯||
 అవ్యుత్పన్నమనా యావద్భవానజ్ఞాతతత్పదః |
 గురుశాస్త్రప్రమాణైస్తు నిర్ణీతం తావదాచర || ౩౦||
 తతః పక్వకషాయేణ నూనం విజ్ఞాత వస్తునా |
 శుభోఽప్యసౌ త్వయా త్యాజ్యో వాసనోఘో నిరాధినా || ౩౧||
 ద్వివిధచిత్తనాశోఽస్తి సరూపోఽరూప ఏవ చ |
 జీవన్ముక్తః సరూపః స్యాదరూపో దేహముక్తిగః || ౩౨||
 అస్య నాశమిదాసీం త్వం పావనే శ్రుణు సాదరమ్ || ౩౩|
 చిత్తానాశాభిధానం హి యదా తే విద్యతే పునః |
 మైత్ర్యాదిభిర్గుణైర్ముక్తం శాన్తిమేతి న సంశయః |
 భూయోజన్మవినిర్ముక్తం జీవన్ముక్తస్య తన్మనః || ౩౪||
 సరూపోఽసౌ మనోనాశో జీవన్ముక్తస్య విద్యతే |
 ఆరూపస్తు మనోనాశో వైదేహీ ముక్తిగో భవేత్ || ౩౫||
 సహస్రాఙ్కరశాఖాత్మఫలపల్లవశాలినః || ౩౬||
 అస్య సంసారవృక్షస్య మనోమూలమిదం స్థితమ్ |
 సంకల్ప ఏవ తన్మన్యే సంకల్పోపశమేన తత్ || ౩౭||
 శోషయాశు యథా శోషమేతి సంసారపాదపః |
 ఉపాయ ఏక ఏవాస్తి మనసః స్వస్య నిగ్రహే || ౩౮||
 మనసోఽభ్యుదయో నాశో మనోనాశో మహోదయః |

జ్ఞమనో నాశమభ్యేతి మనో జ్ఞస్య హి శ్శృణ్ణలా || ౩౯ ||

తావన్నిశీవ వేతాలా వల్గన్తి హృది వాసనాః |

ఏకతత్త్వదృఢాభ్యాసాద్యావన్న విజితం మనః || ౪౦ ||

ప్రక్షీణచిత్తదర్పస్య నిగ్రహితేన్ద్రియద్విషః |

పద్మిన్య ఇవ హేమస్తే క్షీయస్తే భోగవాసనాః || ౪౧ ||

హస్తం హస్తేన సమ్పిడ్య దస్తైర్దస్తాన్విచూర్ణ్య చ |

అఙ్గాన్యఙ్ఘ్రైః సమాక్రమ్య జయేదాదౌ స్వకం మనః || ౪౨ ||

ఉపవిశ్యోపవిశ్యైకాం చిన్తకేన ముహుర్ముహుః |

న కశ్యతే మనో జేతుం వినా యుక్తిమనిన్దితామ్ || ౪౩ ||

అఙ్కుశేన వినా మత్తో యథా దుష్టమతఙ్గజః |

అధ్యాత్మవిద్యాధిగమః సాధుసంగతిరేవ చ || ౪౪ ||

వాసనాసంపూరిత్యాగః ప్రాణస్పన్దనిరోధనమ్ |

ఏతాస్తా యుక్తయః పుష్టాః సన్తి చిత్తజయే కిల || ౪౫ ||

సతీషు యుక్తిష్యేతాసు హరాన్నియమన్తి యే |

చేతసో దీపముత్సృజ్య విచిన్వన్తి తమోఽఙ్ఘ్రైః || ౪౬ ||

విమూఢాః కర్తుముద్యుక్తా యే హరాచ్ఛేతసో జయమ్ |

తే నిబధన్తి నాగేన్ద్రమున్మత్తం బిసతస్తుభిః || ౪౭ ||

ద్వే బీజే చిత్తవృక్షస్య వృత్తివ్రతతిధారణః |

ఏకం ప్రాణపరిస్పన్దో ద్వితీయం దృఢభావనా || ౪౮ ||

సా హి సర్వగతా సంవిత్ప్రాణాస్పన్దేన చాల్యతే |

చిత్తైకార్యద్యతో జ్ఞానముక్తం సముపజాయతే || ౪౯ ||

తత్పాధనమథో ధ్యానం యథావదుపదిశ్యతే |

వినాప్యవికృతిం కృత్వాన్మం సంభవవ్యత్యయక్రమాత్ |

యశోఽరిష్టం చ చిన్మాత్రం చిదానన్దం విచిన్తయ || ౫౦ ||

అపానేఽస్తంగతే ప్రాణో యావన్నాభ్యుదితో హృది |

తావత్పా కుంభకావస్థా యోగిభిర్యానుభూయతే || ౫౧ ||

బహిరన్తంగతే ప్రాణే యావన్నాపాన ఉద్గతః |

తావత్పూర్ణాం సమావస్థాం బహిష్టం కుమ్భకం విదుః || ౫౨ ||

బ్రహ్మకారమనోవృత్తిప్రవాహోఽహంకృతం వినా ।
 సమృజ్ఞాతసమాధిః స్యాద్ధ్యానాభ్యాసప్రకర్షతః ॥ ౫౩॥
 ప్రశాన్తవృత్తికం చిత్తం పరమానందాయకమ్ ।
 ఆసమృజ్ఞాతనామాయం సమాధిరోగినాం ప్రియః ॥ ౫౪॥
 ప్రభాశూన్యం మనఃశూన్యం బుద్ధిశూన్యం చిదాత్మకమ్ ।
 ఆతద్వ్యవృత్తిరూపోఽసౌ సమాధిర్మునిభావితః ॥ ౫౫॥
 ఊర్ధ్వపూర్ణమధఃపూర్ణం మధ్యపూర్ణం శివాత్మకమ్ ।
 సాక్షాద్విధిముఖో హ్యేష సమాధిః పారమార్థికః ॥ ౫౬॥
 దృఢభావనయా త్యక్తపూర్వాపరవిచారణమ్ ।
 యదాదానం పదార్థస్య వాసనా సా ప్రకీర్తితా ॥ ౫౭॥
 భావితం తీవ్రసంవేగాదాత్మనా యత్తదేవ సః ।
 భవత్యాశు కపిశ్రేష్ఠ విగతేతరవాసనః ॥ ౫౮॥
 తాదృగ్రూపో హి పురుషో వాసనావివశీకృతః ।
 సమృశ్యతి యద్వైతతత్సద్వస్త్వీతి విముహ్యతి ॥ ౫౯॥
 వాసనావేగవైచిత్ర్యాత్స్వరూపం న జహాతి తత్ ।
 భ్రాన్తం పశ్యతి దుర్బృష్టిః సర్వం మదవశాదివ ॥ ౬౦॥
 వాసనా ద్వివిధా ప్రోక్తా శుద్ధా చ మలినా తథా ।
 మలినా జన్మహేతుః స్యాచ్ఛుద్ధా జన్మవినాశినీ ॥ ౬౧॥
 ఆజ్ఞానసుఖనాకారా ఘనాహంకారశాలినీ ।
 పునర్జన్మకరీ ప్రోక్తా మలినా వాసనా బుధైః ।
 పునర్జన్మాఙ్కరం త్యక్త్వా స్థితిః సంభృష్టబీజవత్ ॥ ౬౨॥
 బహుశాస్త్రకథాకథారోమన్థేన వృథైవ కిమ్ ।
 ఆన్వేష్టవ్యం ప్రయత్నేన మారుతే జ్యోతిరాన్తరమ్ ॥ ౬౩॥
 దర్శనాదర్శనే హిత్యా స్వయం కేవలరూపతః ।
 య ఆన్తే కపిశార్దూల బ్రహ్మ స బ్రహ్మవిత్స్వయమ్ ॥ ౬౪॥
 అధీత్య చతురో వేదాన్సర్వశాస్త్రాణ్యనేకశః ।
 బ్రహ్మతత్త్వం న జానాతి దర్శి పాకరసం యథా ॥ ౬౫॥

స్వదేహాశుచిగర్ధనేన న విరజ్యేత యః పుమాన్ ।
 విరాగకారణం తస్య కిమన్యదుపదిశ్యతే ॥ ౬౬ ॥
 అత్యంతమలినో దేహో దేహీ చాత్యంతనిర్మలః ।
 ఉభయోరన్తరం జ్ఞాత్వా కస్య శౌచం విధీయతే ॥ ౬౭ ॥
 బద్ధో హి వాసనాబద్ధో మోక్షః స్యాద్వాసనాక్షయః ।
 వాసనాం సమృతిత్యజ్య మోక్షార్థిత్యమపి త్యజ ॥ ౬౮ ॥
 మానసీర్వాసనాః పూర్వం త్యక్త్వా విషయవాసనాః ।
 మైత్ర్యాదివాసనానామ్పిర్గుహాణామలవాసనాః ॥ ౬౯ ॥
 తా అప్యతః పరిత్యజ్య తాభిర్వ్యవహరన్నపి ।
 అన్తఃశాన్తః సమన్నేహో భవ చిన్మాత్రవాసనః ॥ ౭౦ ॥
 తామప్యథ పరిత్యజ్య మనోబుద్ధిసమన్వితామ్ ।
 శేషస్థిరసమాధానో మయి త్వం భవ మారుతే ॥ ౭౧ ॥
 ఆశబ్దమస్పర్శమరూపమవ్యయం
 తథాఽరసం నిత్యమగన్ధవచ్ఛ యత్ ।
 అనామగోత్రం మమ రూపమీదృశం
 భజస్వ నిత్యం పవనాత్మజార్తిహన్ ॥ ౭౨ ॥
 దృశిస్వరూపం గగనోపమం పరం
 సకృద్విభాతం త్వజమేకమక్షరమ్ ।
 అలేపకం సర్వగతం యదద్యయం
 తదేవ చాహం సకలం విముక్తః ॥ ౭౩ ॥
 దృశిస్తు శుద్ధోఽహమవిక్రియాత్మకో
 న మేఽస్తి కశ్చిద్విషయః స్వభావతః ।
 పురస్తీరశ్చోర్ధ్వమథశ్చ సర్వతః
 సుపూర్ణభూమాహమితిహ భావయ ॥ ౭౪ ॥
 ఆజోఽమర్శ్చైవ తథాజరోఽమృతః
 స్వయంప్రభః సర్వగతోఽహమవ్యయః ।
 న కారణం కార్యమతీత్య నిర్మలః
 సదైవ తృప్తోఽహమితిహ భావయ ॥ ౭౫ ॥

జీవన్ముక్తపదం త్యక్త్వా స్వదేహే కాలసాత్కృతే ।
విశత్యదేహముక్తత్వం పవనోఽస్పృశతామివ ॥ ౭౬ ॥

తదేతద్భవాభ్యుక్తమ్ ॥

తద్విష్ణోః పరమం పదం సదా పశ్యంతి సూరయః । దివీవ చక్షురాతతమ్ ॥

తద్విప్రాసో విపస్యవో జాగృవాంసః సమిన్ధతే । విష్ణోర్యత్పరమం పదమ్ ॥

ఓం సత్యమిత్సుపనిషత్ ।

ఓం పూర్ణమదః పూర్ణమిదం పూర్ణాత్పూర్ణముదచ్యుతే ।

పూర్ణస్య పూర్ణమాదాయ పూర్ణమేవావశిష్యతే ॥

ఓం శాన్తిః శాన్తిః శాన్తిః ॥ హరిః ఓం తత్సత్ ॥

ఇతి ముక్తికోపనిషత్సమాప్తా ॥

Encoded by Sunder Hattangadi

Muktika Upanishad

pdf was typeset on December 22, 2023

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

